

KÜLTÜREL UNSURLARIN AKTARIMI BAĞLAMINDA AHMET ÜMİT'İN İSTANBUL HATIRASI ADLI ROMANININ ALMANCA TERCÜMESİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

Araştırma Makalesi / Research Article

Çağlar, E. ve Kalkan, H. K. (2021). Kültürel Unsurların Aktarımı Bağlamında Ahmet Ümit'in İstanbul Hatırası Adlı Romanının Almanca Tercümesiyle Karşılaştırılması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(2), 458-480.

Geliş Tarihi: 17.03.2021

Kabul Tarihi: 22.04.2021

E-ISSN: 2149-3871

Arş. Gör. Edanur ÇAĞLAR
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
e.caglar@nevsehir.edu.tr
ORCID No: 0000-0003-1598-7752

Doç. Dr. Hasan Kazım KALKAN
Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
k.kalkan@gazi.edu.tr
ORCID No: 0000-0001-8126-163X

ÖZ

Bu çalışmada, Ahmet Ümit'in polisiye roman türündeki "İstanbul Hatırası" adlı eserinin içerisinde yer alan kültürel unsurların, çevirmen tarafından erek dile nasıl aktarıldığı üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada güdülen temel amaç, kültüre özgü terimlerin erek dile aktarımının, özellikle edebi metin çevirmenleri açısından çok zorlu bir süreç olduğuna dikkat çekmek ve çevirmenin, bu terimleri aktarırken aldığı çeviri kararlarına ilişkin eleştirel bir bakış açısı sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda, kültüre özgü terimlerin erek dile aktarımında çevirmenin, Vinay & Darbelnet'in ve Peter Newmark'ın önerdikleri çeviri yöntemlerinden hangilerini ağırlıklı olarak kullanmayı tercih ettiği yönünde tespitlerde bulunulmuştur. Buna ek olarak, kültürel terimlerin erek dile aktarımında çevirmen tarafından ağırlıklı olarak tercih edilen çeviri yöntemlerinden hareketle, çevirmenin tercümesinde Lawrence Venuti'nin "Yerleştirme" ve "Yabancılaştırma" stratejilerinden hangisini baskın olarak benimsediği ortaya konulmuştur. Bundan başka, kültürel terimlerin tercümeleme ilişkili yapılan kapsamlı analizlerden ve yorumlardan hareketle, çevirmenin, ilgili romanın Almanca tercümesinde erek kültür odaklı mı yoksa kaynak kültür odaklı mı bir yaklaşım içerisinde bulunduğu, görünür mü yoksa görünmez mi olmayı tercih ettiği de saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Kültür, Çevirmen, Kültürel Unsurlar, Yerleştirme Stratejisi, Yabancılaştırma Stratejisi.

COMPARISON OF AHMET ÜMİT'S NOVEL "İSTANBUL HATIRASI" WITH GERMAN TRANSLATION IN THE CONTEXT OF THE TRANSFER OF CULTURAL ELEMENTS

ABSTRACT

In this study, it is examined how the cultural elements contained in Ahmet Ümit's crime novel "Istanbul Hatırası" are transferred to the target language by the translator. The main aim of this study is to draw attention to the very difficult process of transferring cultural terms to the target language, especially in terms of literary text translators and to offer a critical perspective on the translation decisions taken by the translator when transferring these terms. For this purpose, it has been determined which translation methods of Vinay & Darbelnet and Peter Newmark are preferred to use mainly by the translator, in the transfer of cultural terms to the target language. In addition to this, based on the translation methods, which are predominantly preferred by the translator in the transfer of cultural terms to the target language, it was found out, which of Lawrence Venuti's "Domestication" and "Foreignization" strategies was predominantly adopted

by the translator in the translation process. Furthermore, based on comprehensive analyses and interpretations of translations of cultural terms, it has been determined whether the translator has taken an approach focused on target culture or source culture in the German translation of the relevant novel, preferring to be visible or invisible.

Keywords: Translation, Culture, Translator, Cultural Elements, Domestication Strategy, Foreignization Strategy.

1. GİRİŞ

Çeviri, toplumların birbirlerini daha yakından tanımalarında ve nitelikli ilişkiler geliştirmelerinde vazgeçilmez bir araç olarak nitelendirilmektedir. Çeviri, bir metnin kaynak dilden hedef dile aktarılma eylemini, bu aktarım sırasındaki çeviri sürecini ve bu sürecin sonunda ortaya çıkan ürünü bütün ayrıntılarıyla, kapsamlı bir şekilde inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanabilir (Tanrıkulu, 2017: 99). Çeviri vasıtasıyla, toplumlar arasındaki iletişim engelleri ortadan kaldırılabilen ve meydana gelebilecek olası önyargıların, yanlış anlaşılmanın ve kültürel çatışmaların önüne geçilerek, toplumlar arasındaki hoşgörü ve empati duygusunun geliştirilmesine katkı sağlanmaktadır. Dolayısıyla tarih geçmişi insanlığın eski dönemlerine kadar uzanan çeviri, günümüzde toplumların ve bireylerin birbirlerini daha yakından tanımalarında ve aralarındaki diyalogun pekiştirilmesinde en işlevsel araçlardan biri olarak nitelendirilebilir (Tanrıkulu, 2018: 208). Çeviri olgusunun, insan hayatında bu denli önemli bir yere sahip olması, birçok bilim insanının ve araştırmacının odaklarını çeviribilim alanı üzerinde yoğunlaştırmıştır. Çevirinin, doğası itibarıyla çok yönlü, çok boyutlu ve karmaşık bir süreci içermesi, çeviri kavramının tanımına ve kapsamına yönelik fikri uzlaşmazlıklara yol açmış ve bu kavrama yönelik ortak bir tanımın gerçekleştirilmesini de güç kılmıştır. Bilim insanlarının, “çeviri” olgusunun farklı yönlerine vurgu yapmaları, “çeviri” kavramına yönelik çeşitli tanımların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Her dönemde baskın olarak benimsenen farklı kuramsal yaklaşımların etkisiyle, çeviri olgusunun, farklı bakış açıları çerçevesinde ele alındığı ve çeviri kavramının tanımına ve kapsamına ilişkin farklı fikirlerin öne sürüldüğü gözlemlenmektedir. “Çeviri” olgusu, 1970’li yıllara kadar ağırlıklı olarak dilbilimsel bir yaklaşım çerçevesinde ele alınmış, çeviri, kaynak metin ve erek metin arasında sözcük düzeyinde bir eşdeğerlik kurma çabası olarak tanımlanmıştır (Berk, 2005: 44). Ancak 1970’li yıllardan sonra, betimleyici çalışmaların ivme kazanmasının neticesinde, ortaya atılan çeşitli teoriler ve yapılan çok sayıda akademik çalışmalarla birlikte, çeviriye ilişkin geleneksel dilbilimsel yaklaşım büyük oranda terkedilerek, çevirinin yalnızca diller arası değil, aynı zamanda kültürlerarası iletişimi sağlamaya yönelik de bir etkinlik olduğu vurgulanmıştır (Yalçın, 2015: 54).

Toury ve Even-Zohar (1978), çevirinin özellikle kültür boyutuna vurgu yapan kuramcılarının başında gelmektedir. 1970’li yıllarda Even-Zohar tarafından ortaya atılan Çoğuldizge kuramı, çeviri metinlerinin incelenmesinde yararlanılan bir kuram olmasının dışında, kültürel alana ait her türlü ürünün irdelenmesinde de kendisinden istifade edilen bir kuram olma özelliğine sahiptir (Yalçın, 2015: 57). Toury, kaynak metnin, kaynak kültürün özellikleri ve kaynak okur kitlesinin ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurularak yaratıldığı düşüncesinden hareketle, erek metnin de aynı şekilde erek kültürün özellikleri ve erek okur kitlesinin ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak üretilmesi gerektiği görüşünü savunur. Dolayısıyla erek metnin, erek okur üzerinde orijinal bir eser okuyormuş hissiyatı vermesi gerektiğini özellikle vurgular (Erkurt, 2017: 65).

2. KÜLTÜREL UNSURLARIN SINIFLANDIRILMASI

Çeviri edebi eserlerin, kültürlerarası daimi bir iletişimin ve etkileşimin tesis edilmesinde büyük ölçüde katkı sağladıkları söylenebilir. Edebi eserler, içerisinde yaratıldıkları ortamın dilsel ve kültürel birikimleri ile yoğrulmakta ve bu doğrultuda şekillendirilmektedir. Dolayısıyla, edebi metinlerin başka dillere aktarılması aynı zamanda bir kültür aktarımı olarak değerlendirilebilir. Böyle düşünüldüğünde edebi metinlerin, diğer metin türlerine kıyasla içerisinde daha fazla kültüre özgü terimi barındırdığı söylenebilir.

Kültüre özgü terimlerin başka dillere aktarılması sorunu, bilhassa edebi metin çevirmenlerinin sıklıkla karşılaştığı ve üstesinden gelmeleri gereken yaygın çeviri problemlerinden biridir. Kültüre özgü terimler, belirli bir dil ve kültürde, belirli nesnelere, kavramlara ya da olgulara işaret eden ve bir anlam ifade eden terimler olarak açıklanabilir. Kültüre özgü terimler, ait oldukları kültüre has olmalarıyla bilinen terimlerdir, bu nedenle de ilgili terimlerin diğer dillerde ve kültürlerde çoğunlukla birebir eşdeğer karşılıklarına rastlanılmaz. Dolayısıyla kaynak dil ve erek dil arasındaki kültürel farklılık ve uzaklık ne kadar fazla ise, kültürel terimlerin erek dile aktarımı da çevirmen açısından o denli zor olmaktadır (Guerra, 2012: 1).

Edebi metin çevirmenlerinin, kaynak kültüre özgü terimleri doğru bir şekilde anlamlandırabilmesi, yorumlayabilmesi ve bu terimleri erek metin okuru açısından anlaşılır ve kabul edilebilir bir şekilde erek dile aktarabilmesi için, öncelikle çevirmenin, ilgili terimlerin kaynak kültür bağlamında hangi anlam ya da anlamlarla bağdaştırıldığına ön bilgisine sahip olması gerekir. Başka bir deyişle, kültüre özgü terimlerin, erek dile en uygun karşılıklarıyla aktarılabilmesi, çevirmenin, kaynak kültürü yeterli derecede özümsemiş olmasına bağlıdır (Neshkovska&Kitanovska-Kimovska, 2018: 169).

Kültüre özgü terimlerin kapsamını net bir şekilde ortaya koyabilmek ve edebi metin çevirmenlerinin işlerini kolaylaştırmak amacıyla Guerra (2012) ve Katan (1999) gibi daha birçok çeviribilimci kültüre özgü terimlerin sınıflandırılmasına yönelik çeşitli modeller önermişlerdir. Bunlardan biri de İngiliz çeviribilimci Peter Newmark'tır. Kültüre özgü terimleri, 1988 yılında yayımlanan "A Textbook of Translation" adlı kitabında ele alan Newmark, kültüre özgü terimlere bir üst kavram olarak "cultural words" (kültürel kelimeler) ifadesini ortaya atmıştır. Nida'nın (1966: 91) çalışmasından yola çıkan Newmark, kültürel kelimeleri beş ana başlık altında toplayarak sınıflandırmıştır. Daha sonra Newmark, kültüre özgü terimlere yönelik yaptığı sınıflandırmasını "Translation and Culture" (Çeviri ve Kültür) (2010:175) adlı makalesinde genişleterek yeniden düzenlemiştir:

1. **Ecology**, the geological and the geographical environment.
2. **Public life**, including Politics, Law and Government.
3. **Social life**, including the economy, occupations, social welfare, health and education.
4. **Personal life**, including food, which is always the pre-eminent cultural component, and clothing and housing, both these rapidly losing any cultural component they ever had (Italian, Chinese, Indian restaurants are everywhere, but they retain their cultural identity.)
5. **Customs** like slow hand clapping and table rapping (meaning applause or the presence of spirits) and pursuits such as cricket and football, with all their national idioms: sticky wicket, offside.
6. **Private passions**, which may be religion, music, poetry, as well as their very different social organisations, the churches, the Arts Councils, the poetry societies which contain them (Newmark 2010:175).

Newmark, "Ekoloji" başlığı altında jeolojik ve coğrafi çevreyi incelemektedir. Ekoloji kapsamı içerisinde bitki örtüsü, hayvanlar, yerel rüzgârlar, ovalar, buzullar vb. gibi tabiata özgü kavramları ele almaktadır. "Kamusal Hayat" başlığı altında ise siyaset, hukuk ve devlet yönetimi gibi konuları ele almaktadır. "Sosyal Yaşam" başlığı altında ise ekonomi, meslekler, toplumsal refah, sağlık ve eğitim gibi konuları incelemektedir. "Kişisel Yaşam" başlığı içerisinde ise yiyecek-içecekleri, kıyafetleri, barınma, mutfak ve ev eşyalarını dâhil etmektedir. "Gelenek-Görenekler" başlığı altında ise yavaş el çırpma, masaya hafifçe vurma (alkışlamak ya da ruhların varlığı için), kriket ve futbol gibi ilgi alanlarını ve bu alanlara ilişkin ulusal deyimleri ele almaktadır. Son olarak "Kişisel Meraklar" başlığı altında ise din, müzik, şiir, sosyal örgütler, kilise ayini, şiir topluluklarını içeren sanat konseyleri gibi alt başlıkları ele almaktadır.

3. KÜLTÜREL UNSURLARIN ÇEVİRİSİ

Jean-Paul Vinay ile Jean Darbelnet, “Stylistique comparée du français et de l’anglais” (1958) adlı eserlerinde, İngilizce ve Fransızca dillerinin biçimine ilişkin karşılaştırmalı analizler gerçekleştirmişlerdir. Söz konusu araştırmacılar, adı geçen eserlerinde çeviri stratejilerini “dolaylı” (oblique) ve “doğrudan” (direct) olmak üzere iki ana başlık altında incelemişlerdir. “Doğrudan” çeviri kavramıyla bugünkü anlamıyla sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisine işaret edilirken; “dolaylı” çeviri terimiyle ise bugünkü anlamıyla serbest çeviri stratejisine işaret edilmektedir (Munday’den akt. Gürçağlar, 2016: 113).

Vinay ve Darbelnet, “Ödünçleme”, “Öyküntü” ve “Sözcüğü sözcüğüne çeviri” yöntemlerini doğrudan çeviri kapsamında değerlendirirken; “Yer değiştirme”, “Düzenleme”, “Eşdeğerlik” ve “Uyarlama” yöntemlerini ise dolaylı çeviri kapsamında değerlendirmektedir (Vinay & Darbelnet, 1995: 31-39) :

Tablo 1: Vinay & Darbelnet’in Çeviri Yöntemleri

Vinay & Darbelnet’in Çeviri Yöntemleri	
Ödünçleme (Borrowing) Yöntemi	Kaynak dile ait terimlerin ya da kavramların, çevrilmeden doğrudan erek dile aktarılması ödünçleme yöntemi kapsamında değerlendirilmektedir.
Öyküntü (Calque) Yöntemi	Öyküntü yöntemi, kaynak dile ait bir ifade biçiminin ödünçlenerek erek dile kazandırılmasıdır. Bu yöntemde, yabancı dile ait unsurlar, erek dile sözcüğü sözcüğüne çevrilerek aktarılır.
Sözcüğü Sözcüğüne (Literal) Çeviri Yöntemi	Sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemi, kaynak metnin, erek dilin dilbilgisi kuralları ve ifade biçimleri ile çatışmayacak hale getirilerek, erek metne doğrudan aktarılmasını içermektedir.
Yer Değiştirme (Transposition) Yöntem	Kaynak metin içerisinde geçen birtakım ifadelerin, erek dile aktarımı sırasında herhangi bir anlam değişikliğine uğratılmadan, ait oldukları sözcük türlerinin değiştirilmesi Yer değiştirme yöntemi kapsamında değerlendirilmektedir.
Düzenleme (Modulation) Yöntemi	Özellikle birebir çeviri yönteminin kullanılmasının neticesinde, kaynak dil iletilisinin, erek dilin dilbilgisel ya da yapısal özellikleri ile örtüşmediği durumlarda, söz konusu kaynak dil iletilisindeki bakış açısının değiştirilerek bir nevi biçimsel değişikliğe gidilmesi Düzenleme yöntemi olarak açıklanabilir.
Eşdeğerlik (Equivalence) Yöntemi	Birbirinden bütünüyle farklı üslup biçimlerine ve yapısal özelliklere sahip kaynak ve hedef dile ait deyişlerin, aynı anlamı ifade etmeleri ya da benzer mesajları vermeleri Eşdeğerlik yöntemi kapsamında değerlendirilmektedir.
Uyarlama (Adaptation) Yöntemi	Uyarlama yöntemi, özellikle kaynak dil iletilisinin gönderme yaptığı bir durumun, erek dil kültüründe herhangi bir karşılığı olmadığı durumlarda başvurulmuş bir yöntemdir. Çevirmenin, böyle bir problemle karşılaştığında erek dilde kaynak dil iletilisinin gönderme yaptığı duruma eşdeğer olduğunu düşündüğü yeni bir karşılık yaratması Uyarlama yöntemi kapsamında değerlendirilmektedir.

Newmark “A Textbook of Translation” (1988) adlı kitabının “The Other Translation Procedures” (Diğer Çeviri İşlemleri) başlıklı sekizinci bölümünde, “translation procedures” (çeviri işlemleri/yöntemleri) kapsamı içerisinde cümlelerin ve dilin daha küçük birimlerinin tercümesinde kullanılabilecek birtakım çeviri yöntemleri önermiştir (1988: 81-93):

Tablo 2: Newmark’ın Çeviri Yöntemleri

Newmark’ın Çeviri Yöntemleri	
Aktarma Yöntemi	Aktarma yöntemi, kaynak metin içerisinde geçen bir sözcüğün, yazımına ya da okunuşuna herhangi bir müdahalede bulunulmadan erek dile aktarılması süreci olarak açıklanabilir.
Doğallaştırma Yöntemi	Doğallaştırma yöntemi, kaynak dile ait bir sözcüğün erek dile uygun bir sesletime ve biçimsel yapıya dönüştürülerek aktarılması sürecidir.
Kültürel Eşdeğerlik Yöntemi	Kültürel eşdeğerlik yöntemi, kaynak dile ait bir sözcüğün aynı anlamı ve mesajı veren, erek dile ait kültürel bir sözcükle karşılanması sürecini içermektedir.
İşlevsel Eşdeğerlik Yöntemi	İşlevsel eşdeğerlik yöntemi, kaynak dildeki bir sözcüğün erek dile aktarımı sırasında kaynak kültüre özgü olmaktan çıkarılıp nötr, evrensel bir terimle karşılanması sürecini içermektedir.
Betimleyici Eşdeğerlik Yöntemi	Betimleyici eşdeğerlik yöntemi, kaynak dildeki kültürel bir kelimenin erek dile birkaç sözcükle tasvir edici bir açıklama yapılarak aktarılmasını içermektedir.
Eş Anlamlılık Yöntemi	Eş anlamlılık yöntemi, kaynak dile ait bir sözcüğün, erek dilde yakın bir eşdeğeriyle karşılanması sürecini içermektedir.
Öyküntü Yöntemi	“Calque” ya da “loan translation” olarak da bilinen Öyküntü yöntemi, örgütlerin, kurum ve kuruluş isimlerinin, bileşik sözcüklerin bileşenlerinin, deyimlerin, yaygın olarak kullanılan kalıp ifadelerin birebir çevrilmesini içeren bir yöntemdir.
Yer Değiştirme Yöntemi	“Shift” terimini Catford’dan, “transposition” terimini ise Vinay ve Darbelnet’ten ödünç alan Newmark, Yer değiştirme yöntemini, kaynak metin içerisinde yer alan bir ifadenin, dil bilgisi düzeyinde birtakım değişikliklere uğratılması olarak açıklamaktadır.
Düzenleme Yöntemi	Serbest-düzenleme yöntemi (free-modulation), kaynak dil iletilisinin erek dile birebir çevrilerle aktarıldığında, eğreti ve yapay durduğu durumlarda başvurulan bir yöntemdir.
Kabul Gören Standart Çeviri Yapma	Kabul gören standart çeviri yapma yöntemi, çevirmenin kaynak metin içerisinde geçen kurum ve kuruluş isimlerini erek okuyucu için kabul edilebilir bir terim ya da resmi bir terim ile karşılayarak aktarmasıdır.
Çeviri Etiket/Notu Yöntemi	Çeviri etiketi/notu yöntemi, bilhassa yeni ve henüz standart bir tercümesi mevcut olmayan kurumsal terimlerin sözcüğüne çevrilmesini içermektedir. Bu yöntemle başvurularak yapılan tercüme tırnak içerisinde gösterilir.
Telafi Yöntemi	Telafi yöntemi, cümlenin bir bölümünde anlamda, ses efektinde, mecazda ya da pragmatik efektte herhangi bir kayıp meydana geldiğinde, bu kaybın cümlenin başka bir bölümünde ya da bitişik bir cümlede telafi edilmesini içermektedir.
Çok Bileşenli Tahlil	Çok bileşenli tahlil, sözcüksel bir birimin 1’den 2’ye, 3’e ya da 4’e olacak şekilde anlam bileşenlerine bölünmesini içermektedir.
Daraltma ve Genişletme Yöntemi	Çevirmenlerin sezgisel olarak kullandıkları bir yöntem olan Daraltma ve Genişletme yöntemi, özellikle kötü yazılmış metinlerin tercümesinde başvurulan bir yöntemdir.
Açıklama Yöntemi	Çevirmenin, yaratıcısı bilinmeyen kötü yazılmış, gizli ve önemli birtakım anlamlar içeren ya da birtakım eksiklikleri olan metinlerin tercümesinde başvurduğu bir yöntemdir.
Çift Süreç Kullanma Yöntemi	Çift-, üçlü-, dördü- süreç kullanımı (couplets, triplets, quadruplets) yönteminde, tek bir problemin çözümü için iki, üç ya da dört farklı çeviri yöntemi birleştirilerek kullanılmaktadır.

4. VENUTİ’NİN YERLİLEŞTİRME VE YABANCILAŞTIRMA STRATEJİSİ

Yerlileştirme ve Yabancılaştırma stratejilerinden ilk bahseden kişi, Romantik akımının önde gelen isimlerinden biri olan Schleiermacher’dır. Bu iki çeviri stratejisi, daha sonra Amerikan çeviribilimci Venuti tarafından farklı bir bakış açısıyla değerlendirilerek yeniden ele alınmıştır. Venuti, Yerlileştirme ve Yabancılaştırma stratejilerini ele alırken, savını güçlendirmek adına çevirmenin “görünürlüğü” ve “görünmezliği” gibi kavramlar da ortaya atmıştır (Odacıoğlu, Köktürk ve Aytaş, 2016: 620).

Yerlileştirme stratejisinde, kaynak dile ve kültüre ait birtakım unsurlar, erek dil, kültür ve ideolojisiyle çatışmayacak hale getirilmektedir. Bu stratejide güdülen temel amaç, erek metin okurunun kendisi için yeni, yabancı ve bilinmedik birtakım kültürel unsurlarla karşılaşmasını engelleyerek, erek metin okurunun, herhangi bir dilsel-kültürel engele takılmadan, akıcı bir okuma deneyimi gerçekleştirmesini sağlamaktır. Başka bir deyişle, Yerlileştirme stratejisinde, kaynak dil ve erek dil arasındaki kültürel farklılıklar göz ardı edilerek, erek metin okuru üzerinde orijinal bir eser okuyormuş hissiyatı uyandırılması hedeflenir. Dolayısıyla bir çevirmenin, Yerlileştirme stratejisini benimseyerek kendisini görünmez kıldığı söylenebilir (Yurtdaş, 2016: 382).

Buna karşın Yabancılaştırma stratejisinde, erek dil, kültür ve edebiyat anlayışı ile örtüşmeyen, kaynak dile ve kültüre ait birtakım yabancı unsurların korunarak erek dile aktarılması söz konusudur. Bu stratejiye başvurularak, kaynak dil ve erek dil arasındaki kültürel farklılık erek metne yansıtılmakta, erek metin okurunda bir çeviri metin okuyormuş izlenimi uyandırılmaktadır. Bu sayede de çeviri metin, erek okur için kaynak dili ve kültürü tanıma noktasında önemli bir referans haline gelmekte ve böylece çevirmen de kendisini görünür kılmaktadır (Yurtdaş, 2016: 382).

Çalışmanın yöntemi açıklanmadan önce, bu çalışma için örneklem olarak seçilen ve Ahmet Ümit tarafından kaleme alınan ve 2010 yılında yayımlanan “İstanbul Hatırası” adlı eserin içeriğine kısaca değinmekte yarar vardır.

5. İSTANBUL HATIRASI ROMANI

İstanbul Hatırası, yedi gün içerisinde ardı ardına işlenen, yedi gizemli cinayeti konu edinir. Katiller, işledikleri cinayetleri yedi sayısına odaklanarak, bu sayı çerçevesinde tasarlarlar. Katiller, kurbanlarını, Tarihi Yarımada’yla ilgili inşaat işlerine karışmış ve İstanbul’u yağmalayan kimselerden seçerler. Cinayetler hep aynı ritüeller tekrar edilerek işlenir, katiller, kurbanlarını boğazları kesilmiş bir vaziyette, avuçlarına bir sikke koyarak, tarihi anlamı olan yerlere bırakırlar. Katiller, işledikleri bu cinayetlerle İstanbul’u kuran, başkent yapan ve imar edip güzide bir şehir haline gelmesinde önemli katkıları bulunan kral, imparator ya da padişahlara gönderme yaparlar.

Birbirine taban tabana zıt fikirleri savunan iki grup, cinayet soruşturması boyunca Başkomiser Nevzat ve ekibinin zanlılar listesinde kalmaya devam eder. Bu gruplardan birisi, İstanbul’un tarihi dokusunu korumaya çalışan Cerrah Namık Karaman ve İSD (İstanbul’u Savunma Derneği) üyeleridir, diğer grup ise İstanbul’u bir imar projesi olarak gören hırslı iş adamı Âdem Yezdan ve Dersaadet Turizm şirketinin çalışanlarıdır. Dersaadet Turizm şirketinin sahibi ve aynı zamanda Hakkârili köklü bir aşiretin reisi olan Âdem Yezdan, Tarihi Yarımada’da özellikle Sultanahmet civarında büyük bir iş merkezi açmak ister. Bundan 3 yıl önce inşaatına başlanılan iş merkezi, 3 inşaat işçisiyle birlikte oradan geçmekte olan, Nevzat’ın çocukluk arkadaşı Handan ve oğlu Umut’un enkaz altında kalarak yaşamlarını yitirmesi nedeniyle durdurulur. Âdem Yezdan, mahkeme heyetini bir şekilde etkisi altına alarak bunun bir kaza olduğuna ikna eder ve böylece cinayeti örtbas etmeye çalışır. Ancak davayı yakından takip eden Cerrah Namık ve derneği, hayatını kaybedenlerin bir sabotaja kurban gittiklerini iddia eder ve sonunda mahkeme heyeti tarafından davanın yeniden görülmesine karar verilir.

Romanın sonunda, cinayetleri işleyen katillerin, Başkomiser Nevzat'ın çocukluk arkadaşları Yekta ve Demir olduğu ortaya çıkar. Yekta ve Demir işledikleri cinayetlerde birtakım ritüellere başvurarak, İstanbul'da yaşayanlara bu şehrin tarihini öğretmeyi amaçladıklarını ve her ikisinin de çocukluk aşkı olan Handan'ın ve oğlu Umut'un intikamını alarak, hayatlarına bir anlam katmak istediklerini itiraf ederler. Romanın akışı içerisinde özellikle İstanbul'un tarihi dokusuna, doğasına ve güzelliklerine yeterince sahip çıkılmadığı ve gerekli özenin gösterilmediği konusu eleştirilir.

6. YÖNTEM

Çalışma için örneklem olarak seçilen İstanbul Hatırası adlı eserin içerisinde toplamda 432 adet kültüre özgü terim tespit edilmiştir. Bu terimler, Newmark'ın kültüre özgü terimlerin sınıflandırılmasına ilişkin önerdiği modelden yola çıkılarak kategorize edilmiştir. Bir sonraki aşamada ise, ayrı ayrı her bir kategorinin roman içerisindeki yüzdeler dağılımları hesaplanmıştır. Bu çalışmanın uygulama bölümünde hangi kategoriden kaç adet kültüre özgü terimin analiz edilmek üzere ele alınacağı, kategorilerin yüzdeler dağılımları dikkate alınarak belirlenmiş ve çalışmanın kapsamı göz önünde bulundurularak 30 kültürel kelime ile sınırlandırılmıştır. Buna göre; 2'si Ekoloji kategorisinden, 3'ü Kamusal Hayat kategorisinden, 2'si Sosyal Yaşam kategorisinden, 3'ü Kişisel Yaşam kategorisinden, 16'sı Gelenek-Görenekler kategorisinden ve 4'ü de Kişisel Meraklar kategorisinden olmak üzere toplamda 30 kültüre özgü terimin Almanca tercümesi ile karşılaştırmalı olarak detaylı bir analizi gerçekleştirilecektir.

Çalışmanın uygulama bölümüne geçmeden önce, kaynak metin içerisinde yer alan kültürel unsurların, erek metindeki karşılıklarıyla mukayesesi sırasında kullanılacak olan yöntemin açıklanmasında yarar vardır. Kaynak metin içerisinde yer alan kültürel unsurlar tespit edildikten sonra ve Almanca karşılıkları bulunduktan sonra, bu kültürel unsurların Newmark'ın (2010: 175) kültürel unsurlara yönelik yaptığı aşağıdaki sınıflandırması dikkate alınarak kategorize edilecektir:

Tablo 3: Newmark'ın Kültürel Terimler Sınıflandırması

1.	Ekoloji	Bitki Örtüsü, Hayvanlar Âlemi, Rüzgârlar, Coğrafi ve Yeryüzü Şekilleri
2.	Kamusal Hayat	Siyaset, Hukuk, Devlet Yönetimi
3.	Sosyal Yaşam	Meslekler, Lakaplar, Toplumsal Statüler
4.	Kişisel Yaşam	Yiyecek-İçecekler, Kıyafetler, Mutfak Eşyaları, Ev Eşyaları
5.	Gelenek-Görenekler	Gelenek-Görenekler, Atasözleri, Deyimler
6.	Kişisel Meraklar	Din, Müzik, Şiir Sanatı

Bu çalışmada güdülen temel amaç, çevirmenin kültürel unsurları erek dile aktarırken ağırlıklı olarak hangi çeviri yöntemlerinden yararlandığını ve Venuti'nin “Yerlileştirme” ve “Yabancılaştırma” çeviri stratejilerinden hangisini baskın olarak benimsediğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, orijinal eser içerisinde yer alan kültürel unsurların çeviri analizi, Venuti'nin “Yerlileştirme Stratejisi” (Domestication Strategy) ve “Yabancılaştırma Stratejisi”

(Foreignization Strategy) temel alınarak yapılacaktır. Vinay & Darbelnet ve Newmark tarafından kültürel terimlerin çevirisine yönelik önerilen çeviri yöntemleri, Venuti'nin "Yerleştirme Stratejisi" ve "Yabancılaştırma Stratejisi" başlıkları altında gruplandırılacaktır.

Vinay & Darbelnet'in kültüre özgü terimlerin çevirisine yönelik önerdiği çeviri yöntemlerinden, Ödünçleme ve Öyküntü Çeviri Yöntemleri, Yabancılaştırma Stratejisi altında değerlendirilmiştir. Bu çeviri yöntemleri kullanılarak kaynak metnin kültürel özellikleri erek metinde daha fazla görünür kılınmaktadır. Ancak burada Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri Yönteminin kimi durumlarda Yerleştirme Çeviri Stratejisi kapsamında da değerlendirilebileceği belirtilmelidir. Diğer dört strateji ise "Yerleştirme Çeviri Stratejisi" kapsamında değerlendirilmektedir. Bu dört yöntem kullanıldığında kaynak kültür erek metne kısmen ya da hiç yansıtılmamaktadır. Bu sayede erek okuyucu kitlesi herhangi bir anlama zorluğu yaşamamaktadır ve bu bilimsel çalışma ile ortaya konan kaynak dil ve erek dil arasındaki dilsel ve özellikle kültürel farklılıklara yönelik tam olarak bir farkındalık yaşayamamaktadır.

Newmark'ın kültüre özgü terimlerin çevirisine yönelik önerdiği çeviri yöntemlerinden, "Doğallaştırma", "Çeviri Etiket/Notu", "Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar", "Aktarma" ve "Öyküntü" yöntemleri, Venuti'nin "Yabancılaştırma" stratejisi kapsamında değerlendirilmiştir. Çevirmen, zikredilen bu yöntemlere başvurarak kaynak metnin kültürel özelliklerini ön planda tutmaktadır ve erek okuyucunun erek metni okurken yabancılaşma hissiyatına kapılmasını sağlamaktadır.

"Kültürel Eşdeğerlik", "İşlevsel Eşdeğerlik", "Betimleyici Eşdeğerlik", "Eş Anlamlılık", "Kabul Gören Standart Çeviri", "Telafi", "Daraltma ve Genişletme", "Açıklama", "Çift Süreç Kullanma", "Kaydırma ya da Yer Değiştirme" ve "Düzenleme" yöntemleri ise Venuti'nin "Yerleştirme" stratejisi kapsamında değerlendirilmiştir. Bahsi geçen bu yöntemlerden herhangi biri çevirmen tarafından kullanıldığında, kaynak kültürün özellikleri erek metne ya kısmen ya da hiçbir şekilde yansıtılmamaktadır. Bunun sonucunda ise, erek okuyucu, erek metni okurken herhangi bir kültürel engelle takılmamakta ve herhangi bir anlama güçlüğü yaşamamaktadır. Dolayısıyla çevirmen, böyle bir yaklaşım benimseyerek aynı zamanda erek metin okurunun, kaynak dile ve kaynak kültüre dair birtakım bilgiler edinmesine de mâni olmaktadır.

Newmark tarafından kültüre özgü terimlerin çevirisine yönelik önerilen "Çift Süreç Kullanma" yönteminde çevirmen, tek bir kültürel terimin erek dile aktarımı için iki, üç ya da dört farklı çeviri yöntemini kombine edebildiği için, bu yöntem hem "Yerleştirme" hem de "Yabancılaştırma" stratejisi kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu çalışmasının uygulama bölümünde ele alınan örneklerin analizinde kullanılmak üzere seçilen, Newmark ve Vinay & Darbelnet'in çeviri yöntemlerine ilişkin sınıflandırması irdelendiğinde, bazı çeviri yöntemlerinin içeriklerinin aynı olduğu ancak farklı adlandırıldıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmada herhangi bir ikilem olmaması için, bu durumun aydınlatılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Newmark tarafından önerilen çeviri yöntemleri, Vinay & Darbelnet tarafından önerilenlerden daha kapsamlı ve sayıca daha fazla oldukları için, bu çalışmada Newmark'ın çeviri yöntemleri için kullandığı kavramlara öncelik verilecektir. Buna göre, Vinay & Darbelnet'in "Borrowing" kavramı yerine, Newmark'ın "Transference" (Aktarma) kavramı; Vinay & Darbelnet'in "Calque" kavramı yerine Newmark'ın "Through-Translation" (Öyküntü) kavramı; Vinay & Darbelnet'in "Equivalence" (Eşdeğerlik) kavramı yerine, Newmark'ın "Cultural Equivalent" (Kültürel Eşdeğerlik) kavramı tercih edilecektir.

7. BULGULAR

1. EKOLOJİ

Örnek 1

KM: Gülhane Parkı'nda, bu mevsimde tepelerine leyleklerin yuva kurdukları devasa çınar ağaçlarının altındaki güzel yoldan geçerek Sepetçiler Kasrı'na ulaştık. (s.43-44)

EM: Über den Weg unter den mächtigen Platanen im Gülhane-Park, auf deren Wipfeln zu dieser Jahreszeit Störche ihre Nester bauten, gelangten wir zum Korbmacher-Palais (S. 60).

TDK'ye göre çınar ağacı, “iki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç (Platanus)” olarak tanımlanabilir. Çevirmen, söz konusu kavramı erek dildeki eşdeğeri olan *Platane* kavramı ile değiştirerek aktarmıştır. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Vinay & Darbelnet'in “Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir yaklaşım benimseyerek görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki kavramın da Latincedeki karşılığı “Platanus” olduğu için, çevirmenin burada Türkçede çınar olarak adlandırılan bu ağaç türü için erek dilde doğru bir eşdeğer kavram kullandığı görülmektedir.

Örnek 2

KM: “Uyumakta olan kuşların karaltısına bakıp, ‘bu kumru, şu serçe, bu saka, bu güvercin,’ diye hepsini tek tek sayıyor.” (s.188)

EM: »Der wirft einen Blick auf die Schemen der schlafenden Vögel und zählt dir einzeln auf: Das ist eine Turteltaube, der hier ein Sperling, das eine Elster, die da eine Taube.« (S.248).

TDK'ye göre serçe, “serçegillerden, insanlara yakın yerlerde yaşayan, kışın göçmeyen, koyu boz renkli, ötücü küçük bir kuş (Passer domesticus)” olarak tanımlanabilir. Çevirmen, söz konusu kavramı erek dildeki eşdeğeri olan *Sperling* kavramı ile değiştirerek aktarmıştır. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Vinay & Darbelnet'in “Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir yaklaşım benimseyerek görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki kavramın da Latincedeki karşılığı “Passer domesticus” olduğu için, çevirmenin burada Türkçede serçe olarak adlandırılan kuş türü için erek dilde doğru bir eşdeğer kavram kullandığı görülmektedir.

2. KAMUSAL HAYAT

Örnek 1

KM: “Burası sadece cami değildir. Burada medreseleri, sıbyan mektebi, hastanesi, konukevi, aşevi, kütüphanesi, kervansarayıyla ve hamamıyla küçük bir kasaba kurdurmuştu Fatih...” (s.413)

EM: Ja, Hauptkommissar Nevzat, wir haben es nicht allein mit einer Moschee zu tun. Fatih gründete hier mit Medresen, Knabenschule, Hospital, Herberge, Volksküche, Bibliothek, Karawanserei und Hamam eine kleine Stadt.(S.537-538).

Kervansaraylar, kervanların ticaret yolları üzerinde kurulu olan ve konaklamaları için inşa edilmiş yapılardır. Bu konak yerleri, önceleri askeri savunma için düşünülmüşse de ticaretin gelişmesi ve dini ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla birlikte, bu ihtiyaçlara da cevap verebilecek şekilde genişletilmiştir. Çevirmen, erek metin okuyucusunun *kervansaray* kavramını daha önceden duymuş olabileceğini düşünerek, söz konusu kavramı erek dilin sesletimine ve biçimsel yapısına uyumlu hale getirerek *Karawanserei* şeklinde aktarmayı tercih etmiş olabilir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın “Doğallaştırma” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, burada kaynak kültürü ön planda tutarak görünür olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yabancılaştırma” stratejisini benimsediği söylenebilir. Ancak *kervansaray* kavramı, çevirmenin düşündüğü gibi her erek metin okuyucusunun tanıdığı bir kavram olmayabilir, dolayısıyla bu kavrama ek olarak “Rasthaus, Übernachtungsstation an einer Karawanenstraße” gibi kısa bir açıklama yapılarak, erek metin okurunun söz konusu kavramı anlaması kolaylaştırılabilir.

Örnek 2

KM: “Burası sadece cami değildir. Burada medreseleri, sıbyan mektebi, hastanesi, konukevi, aşevi, kütüphanesi, kervansarayıyla ve hamamıyla küçük bir kasaba kurdurmuştu Fatih...” (s.413)

EM: Ja, Hauptkommissar Nevzat, wir haben es nicht allein mit einer Moschee zu tun. Fatih gründete hier mit Medresen, Knabenschule, Hospital, Herberge, Volksküche, Bibliothek, Karawanserei und Hamam eine kleine Stadt.(S.537-538).

Osmanlı Devleti’nde, çocuklara temel eğitimin ve kazanımların verildiği kurumlara *sıbyan mektebi* denilmekteydi. Söz konusu mekteplerin ders programı, okuma-yazma, dil bilgisi, Kur’an, hadis, şiir ve matematikten oluşmaktaydı (Bozkurt, 2004: 5-6). Erkek ve kız çocuklarının beraber gidebildikleri ortak *sıbyan mektepleri* bulunduğu gibi yalnızca erkek çocukları ya da kız çocuklarına münhasır olan *sıbyan mektepleri* de bulunmaktaydı (Baltacı, 2004: 6-7). Çevirmen, Osmanlı Devleti’nin eğitim sistemine özgü bir kavram olan *sıbyan mektebi* kavramını, yakın bir kültürel eşdeğeri olan *Knabenschule* (erkek okulu) kavramıyla değiştirerek erek dile aktarmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla çevirmenin, ilgili kültürel kavramı aktarmada Newmark’ın “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemini kullandığı görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum içerisinde bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti’nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Çevirmenin erek kültürü göz önünde bulundurarak yaptığı tercümesinin, erek metin okuyucularında herhangi bir anlama güçlüğüne yol açmayacağı söylenebilir.

Örnek 3

KM: Leyla Barkın’ın odası bir zamanlar Osmanlı padişahlarına yemek pişirmek, sofrasını kurmak işine memur edilmiş Kilercibaşı sorumluluğundaki mutfak çalışanlarına ayrılan, Kilerli Koğuşundaydı. (s.382)

EM: Leyla Barkın’s Büro lag in den Räumen der Köche, die unter der Verantwortung des Oberküchenmeisters einst die Speisen für die osmanischen Sultane zuzubereiten und die Tafel zu decken hatten. (S.500).

Kilercibaşı, saray kilercilerinin başı durumunda olan, pâdişâhın sofrasını hazırlamak, yemeğinin verilmesine nezâret etmekle görevli kimselere denilmektedir. Çevirmen, *kilercibaşı* kavramının cümle içerisindeki bağlamını dikkate alarak, söz konusu kavramı erek dilde kültürden bağımsız, evrensel bir terim olan *Oberküchenmeister* (aşçı başı) kavramı ile değiştirerek aktarmayı tercih etmiştir. Bu tutumuyla çevirmenin, Newmark’ın “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültürü dikkate alarak yaptığı bu tercümesiyle görünmez olmayı seçtiği ve Venuti’nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Çevirmenin, *kilercibaşı* kavramını karşılamak için seçtiği *Oberküchenmeister* (aşçı başı) kavramı, teknik açıdan kaynak metinde geçen söz konusu kavram ile uyusmaktadır. Çevirmen, söz konusu kavramı evrensel bir terim kullanarak erek dile aktardığı için, erek metin okuyucuları anlama konusunda herhangi bir sıkıntı çekmeyeceklerdir.

3. SOSYAL YAŞAM

Örnek 1

KM: “Merhaba. Ben müze bekçisi Pehlivan...”Gülmek için zor tuttum kendimi; adam o kadar sıska, o kadar çelimsizdi ki... Sanırım kendisi de ufak tefek olan bir babanın iri yarı bir oğul sahibi olma özlemini dile getiriyordu bu isim. (s.215)

EM: »Guten Abend. Museumswärter Pehlivan. «Mit Mühe unterdrückte ich einen Lachanfall. Der Mann war schwächig und zart, vermutlich sollte der Name die Sehnsucht seines ebenfalls kleinen schwächigen Vaters nach einem starken Sohn ausdrücken: ausgerechnet Pehlivan – heldenhafter Ringkämpfer! (S.284).

Anadolu’da babalar, erkek evlatlarının yiğit ve cengâver olmalarını temenni etmektedirler. Bu nedenle de evlatları *pehlivan* gibi iri yarı ve güçlü bir erkek olsun diye adlarını çoğu zaman

pehlivan koymaktadırlar. Ele alınan bu örnek cümlede de geçen ve adı *Pehlivan* olan bir müze bekçisinin fiziksel görüntüsü ismiyle hiç bağdaşmamaktadır. İsmi aksine sıska ve çelimsiz olan müze bekçisinin bu tezatlığı, polis memuruna komik gelmektedir ve alıntılanan bu paragrafta da bu durum anlatılmaktadır. *Pehlivan*, bir özel isim olduğu için çevirmen bu ismi doğrudan aktarmak durumunda kalmıştır. Ancak çevirmen burada, erek okuyucunun metnin bağlamını anlayabilmesi için, *pehlivanın* kim olduğuna ilişkin açıklamada bulunmak durumunda kalmıştır. Çevirmen, söz konusu kavramı birkaç sözcükle *heldenhafter Ringkämpfer* (yiğit, cengâver güreşçi) şeklinde açıklayarak aktarmıştır. Bu tercihiyle çevirmenin, Newmark'ın "Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar" yöntemine başvurduğu görülmektedir. Diğer yandan, kaynak kültür odaklı yaklaşımıyla çevirmenin, görünür olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin "Yabancılaştırma" stratejisini benimsediği söylenebilir. Çevirmenin, *pehlivan* kavramını doğru bir şekilde erek dile aktarmayı başardığı, dolayısıyla erek metin okuyucusunun, ilgili kavramı anlamlandırma ve metnin bağlamını çözme noktasında herhangi bir sıkıntı çekmeyeceği söylenebilir.

Örnek 2

KM: Haliyle ahali de mollaların, **hoca**ların ailelerinden oluşmuş. (s.138)

EM: Logischerweise setzte sich die Bevölkerung aus den Familien von Mullahs, **Hodschas** und **Religionsgelehrten** zusammen. (S.180).

Hoca kavramı, Türkçede lakap olarak hem özel isimden önce hem de özel isimden sonra kullanılmaktadır. Birçok tarikatın önderlerine, şeyh ve tarikat kurucularına da bu unvan verilmektedir. Yine Osmanlı döneminde de bu unvan özellikle sıbyan mektebi muallimleri ve medrese ulemaları için kullanılmıştır. Köklü bir anlam geçmişine sahip olan bu kavramın, halen Türkiye'de halk arasında din görevlilerinin yanı sıra (imam, vaiz vb.) özellikle orta dereceli okul öğretmenleri ve üniversite öğretim üyeleri için de yaygın bir şekilde kullanımı söz konusudur (DİA, 1998: 186-187). Çevirmen, *hoca* kavramını erek dilin sesletimine ve morfolojik yapısına uygun hale getirerek "*Hodscha*" şeklinde aktarmakla birlikte, kaynak cümle içerisinde bulunmayan ve *hoca* kavramını açıklayıcı nitelikte, ekstra olarak erek cümle içerisinde "Religionsgelehrten" (din âlimleri) kavramına da yer vermiştir. Dolayısıyla çevirmenin, bu yaklaşımıyla Newmark'ın "Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar" yöntemine başvurduğu görülmektedir. Ayrıca çevirmenin, kaynak kültür odaklı bu yaklaşımıyla görünür olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin "Yabancılaştırma" stratejisini benimsediği söylenebilir. Çevirmen, ele alınan bu örnek cümlede kaynak kültüre özgü bir kavram olan *hoca* kavramını "*Hodscha*" şeklinde aktararak, erek metin okuyucusuna metnin yabancılığını hissettirirken, ilgili kavrama ilişkin açıklayıcı bir ifade kullanarak da erek metin okuyucusunun "*Hodscha*" kavramının ne demek olduğunu sorunsuz bir şekilde anlamasını sağlamıştır.

4. KİŞİSEL YAŞAM

Örnek 1

KM: Tedirginliği kaybolmuştu. "Şey, gelirken, diyorum, şu senin sevdiğin bizim **mezelerden**..." (s.19)

EM: Die Nervosität fiel von ihr ab. »Äh, ich wollte nur, also, soll ich von den **Meze-Vorspeisen**, die du so gern magst ...« (S. 29)

Soğuk servis edilen ve genellikle ana yemek öncesi aperatif olarak ya da rakının yanında tüketilen bir yiyecek olan *meze*, Akdeniz mutfağının yanı sıra Türk mutfağının da vazgeçilmez lezzetlerinden biridir. *Mezelerin* ana malzemesini peynir, salam, yoğurt oluşturabileceği gibi barbunya, semizotu, patlıcan, biber vb. gibi sebzeler ya da deniz mahsulleri de oluşturabilir. *Mezeler*, doyurucu olmalarından ziyade rakı sofralarına renk ve lezzet katmaları için hazırlanan yiyeceklerdir. Çevirmen, erek metin okuyucusunun *meze* kavramını bilmediğini varsayarak söz konusu kültürel kavrama ek olarak, erek dildeki *Vorspeise* (aperatif) kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın "Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar" yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin, kaynak dile ait kültürel bir kavramı erek dile olduğu gibi aktararak ve bu kavrama yönelik erek dilde açıklayıcı bir kavram kullanarak,

kaynak kültür odaklı bir yaklaşımda bulunduğu, görünür olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin "Yabancılaştırma" stratejisini benimsediği söylenebilir. *Vorspeise*, erek dilde ana yemek öncesi aperatif olarak tüketilen, küçük porsiyonlardan oluşan yiyeceklere denilmektedir (DUDEN,2021). Mezelerin de ana yemek öncesi aperatif yiyecekler olarak tüketildiği düşünüldüğünde, *meze* ve *Vorspeise* kavramlarının işlevsel olarak birbiriyle örtüşükleri görülmektedir. Dolayısıyla erek metin okuyucularının herhangi bir anlama gücünü çökmeyeceği söylenebilir.

Örnek 2

KM: Emniyet binasının bulunduğu sokağın alt köşesinde Mengenli Cavit Usta'nın bol kepçe esnaf lokantasında **kuru fasulye**, pilavla nefsimi körlettikten sonra yeniden odama döndüğümde Ali'yi beni bekler buldum. (s.277)

EM: Nachdem ich mich in der Garküche von Cavit Usta, wo die Portionen reichlich waren, gleich unten an der Ecke der Gasse, in der sich das Revier befand, an **weißem Bohneneintopf** mit Pilaw gestärkt hatte und in mein Büro zurückkehrte, wartete Ali schon dringlich auf mich. (S.365).

Türk mutfağı denilince akla ilk gelen yemeklerden biri olan *kuru fasulye* yemeği, Türk toplumunun sofrasından hiç eksik etmediği genellikle bulgur ya da pirinç pilavıyla birlikte servis ettikleri bir lezzettir. *Kuru fasulye* yemeğinin ana malzemesini, beyaz fasulye, zeytinyağı, soğan, domates salçası ve baharatlar oluşturmaktadır. Bu ana malzemelere ek olarak damak zevkine göre sebze ya da et de eklenebilmektedir. *Kuru fasulye* yemeği Türk mutfağı ile o kadar özdeşleşmiştir ki, bu yemek yabancı ülkelerde de Türkiye'nin milli bir yemeği olarak görülmektedir. Çevirmen, Türk mutfağına özgü bir yemek olan *kuru fasulye* yemeğini erek dile aktarırken, söz konusu yemeğin erek kültürde eşdeğeri olduğunu düşündüğü *Weißer Bohnen Eintopf* ifadesiyle değiştirerek aktarmıştır. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın "Kültürel Eşdeğerlik" yöntemini uyguladığı görülmektedir. Diğer taraftan çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum sergileyerek görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin de "Yerlileştirme" stratejisini benimsediği söylenebilir. Alman mutfağına özgü lezzetlerden biri olan *Weißer Bohnen Eintopf* ile *Kuru fasulye* yemeği arasında bir isim benzerliği olsa da, söz konusu bu yemek Türk usulü *kuru fasulye* yemeğinden içerik olarak çok farklıdır. Bu yemeğin de ana malzemesini beyaz fasulye oluştursa da, Türk usulünden farklı olarak içerisine pırasa, havuç, patates, viyana sosisi, sebze suyu gibi malzemeler de katılarak hazırlanmaktadır. Çevirmen, her iki yemeğin ana malzemesi beyaz fasulye olduğundan dolayı *Weißer Bohnen Eintopf* yemeğini *kuru fasulye* yemeğinin kültürel eşdeğeri olarak düşünmüş olabilir, ancak bu iki yemek isim olarak benzerlik gösterebilir de içerik olarak farklı malzemelere sahiptirler. Dolayısıyla burada çevirmen, *kuru fasulye* kavramına ek olarak "türkisches Gericht mit weißen Bohnen" şeklinde kısa bir açıklama yaparak daha doğru bir tercüme elde edebilirdi.

Örnek 3

KM: Beyaz kasalı kamyonetin şoför mahallinden inen başı **sarıklı**, beyaz önlüğü kanlar içindeki sakallı genç adamı görünce, "Eyvah Ali şimdi arbede çıkartacak," diye tedirgin oldum. (s.143)

EM: Als ich einen bärtigen jungen Mann mit blutbespritzter weißer Schürze und **Turban** auf dem Kopf vom Fahrersitz steigen sah, dachte ich nervös: O nein, jetzt schlägt Ali Krach! (S.186).

Kavuk, külâh, takke ve fes gibi bir başlıkla üzerine sarılmış ince uzun tülbent, ağbani veya şaldan meydana gelen *sarık*, Osmanlı döneminde başta padişahlar olmak üzere, ulemalar ve tarikat mensuplarının kullanılmış olan bir başlık türüdür. Osmanlı Devleti döneminde, devlet adamlarının başlarında taşıdıkları *sarıklarının* büyüklüğü, onların makam ve mevkiinin yüksekliğine göre farklılık göstermiştir (Bozkurt, 2009: 152-153). Çevirmen, erek metin okuyucusunun *sarık* kavramını hiç bilmediğini varsayarak, söz konusu kavramı karşılamak için erek dilde yakın anlamlı bir eşdeğer olarak gördüğü *turban* kavramını kullanmayı tercih etmiş olabilir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın "Eş Anlamlılık" yöntemine başvurduğu görülmektedir. Ayrıca çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum sergilediği ve Venuti'nin "Yerlileştirme" stratejisini benimsediği de söylenebilir. Avrupa'da ve Avrupa lisanlarında *turban* kelimesi daha yaygın olduğundan ve bilindiğinden çevirmen *sarık* kavramını *turban* kavramıyla karşılamayı tercih etmiş olabilir. *Turban* kavramı, Almanca sözlükte "bir takkenin üzerine sarılan uzun, dar bir örtüden

oluşan kafa örtüsü” (DUDEN,2021) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkılarak *sarik* ve *turban* ifadelerinin şekil ve biçim olarak aşağı yukarı benzer objelere işaret ettikleri söylenebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde *sarik* yerine kullanılan söz konusu kavramın erek metin okuyucusunun zihninde herhangi bir anlam karmaşasına yol açmayacağı söylenebilir.

5. GELENEK-GÖRENEKLER

Örnek 1

KM: Allah'ın bildiğini sizden niye saklayayım, biz şarap içeriz. (s.103)

EM: Warum soll ich vor Ihnen verbergen, was Allah weiß? Wir trinken Wein. (S.135).

Allah'ın bildiği kuldan saklanmaz deyişi, TDK'ye göre “kişi işlediği suçtan dolayı önce Tanrı'ya karşı sorumludur ve bu suçu da Tanrı bilir, bu nedenle onu kuldan saklamak gerekmez” anlamında kullanılan bir sözdür. Orijinal metinde geçen söz konusu deyişin Almancada birebir eşdeğeri bulunmadığı için, çevirmen bu deyişi Almancaya birebir çeviri yaparak aktarmayı tercih etmiş olabilir. Bu yaklaşımıyla da çevirmenin, Vinay & Darbelnet'in “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemini kullandığı görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin, kaynak kültür odaklı bir tutum sergileyerek görünür olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yabancılaştırma” stratejisini benimsediği söylenebilir. Erek dilde bu şekilde kalıplaşmış bir ifade bulunmasa da, erek metin okuyucuları metnin bağlamından yola çıkarak bu deyiş ile ne kastedildiğine ilişkin çıkarımda bulunabilir.

Örnek 2

KM: Hatta gözleri yeteri kadar dönmüşse tetikçiler tutup üzerinize ateş açtırlar... (s.108)

EM: Waren sie blindwütig genug, setzten sie sogar Killer auf einen an (S.141).

Gözü veya gözleri dönmek deyimini, TDK'ye göre “aşırı bir isteğin, öfkenin etkisiyle ne yaptığını bilmez duruma gelmek” anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen ise bu deyimde erek dilde karşılık olarak “şuursuz ve ölçsüz bir biçimde öfkeli olmak” (DUDEN,2021) anlamına gelen *blindwütig* kavramını kullanmıştır. Ele alınan bu örnek cümlede deyimden erek dilde birebir eşdeğeri bulunmadığı için, çevirmenin deyimden anlamını veren genel ve evrensel bir ifade kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemini kullandığı görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum içerisinde bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin de “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Orijinal metinde geçen deyim ile çevirmenin erek dilde kullandığı kavram semantik açıdan karşılaştırıldıklarında uyumlu oldukları görülmektedir. Dolayısıyla ele alınan bu örnek cümlede çevirmenin, orijinal metinde geçen deyimini doğru bir şekilde algıladığı ve erek dilde aynı anlamı veren başka bir ifade kullanarak doğru bir tercüme yaptığı söylenebilir.

Örnek 3

KM: Dün bunların hiçbirini anlatmayan Leyla'nın, sevgilisi tehlikeye düşünce dili çözülmüştü işte. (s.131)

EM: Da hatte sich also Leylas Zunge gelöst, kaum dass ihr Liebster in Gefahr geriet, denn von all dem hatte sie gestern kein Wort gesagt. (S.171).

Dili çözülmek deyimini, TDK'ye göre “konuşamayan veya susan kişinin konuşmaya başlaması” anlamına gelmektedir. Çevirmen, bu deyimden erek dilde eşdeğeri olduğunu düşündüğü birini konuşturmak (DUDEN,2021) anlamına gelen *jemandem die Zunge lösen* deyimini karşılamayı tercih etmiştir. Çevirmenin bu yaklaşımıyla, Newmark'ın “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin erek kültür odaklı bir yaklaşımda bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki deyim anlamsal açıdan karşılaştırıldığında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir, dolayısıyla çevirmenin burada doğru bir seçimde bulunduğu söylenebilir.

Örnek 4

KM: Ama adamın umurunda mı? Anlamazsan, gözünün yaşına bakmadan ceza verirdi. (s.140)

EM: Interessierte ihn nicht. Kapiertest du was nicht, wurdest du **gnadenlos** bestraft. (S.183).

Gözünün yaşına bakmamak deyimini, TDK'ye göre "acımamak, merhamet etmemek" anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen ise bu deyimini erek dilde "merhametsiz, acımasız"(DUDEN,2021) anlamına gelen *gnalenlos* sıfatı ile değiştirerek aktarmıştır. Ele alınan bu örnek cümlede deyimini erek dilde birebir eşdeğeri bulunmadığı için, çevirmenin deyimini anlamını veren tarafsız ve evrensel bir ifade kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın "İşlevsel Eşdeğerlik" yöntemini kullandığı görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin erek kültür odaklı bir tutum içerisinde bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin de "Yerlileştirme" stratejisini benimsediği söylenebilir. Orijinal metinde geçen deyim ile çevirmenin erek dilde kullandığı kavram semantik açıdan karşılaştırıldıklarında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir. Dolayısıyla ele alınan bu örnek cümlede çevirmenin, orijinal metinde geçen deyimini doğru bir şekilde algıladığı ve erek dilde aynı anlamı veren başka bir ifade kullanarak isabetli bir tercüme yaptığı söylenebilir.

Örnek 5

KM: "Öyle Başkomiserim, ben de tanıdım böyle güzel insanlar. Yoksa **maazallah**, dinsiz olur çıkardım valla. Ama yine de o Şerafettin denen şerefsiz benzeyen Müslüman görünümlü zındıkları görünce aklım başımdan gidiyor işte." (s.142)

EM: »Ja, so ist es, Hauptkommissar, auch mir sind solche guten Menschen untergekommen. Sonst hätte ich längst, **Gott behüte**, meinen Glauben verloren. Nur wenn ich Sektierer in islamischer Aufmachung wie den Fiesling Şerafettin sehe, dann drehe ich durch.« (S.185-186).

Köken itibariyle Arapçadan gelen *Maazallah*, Türkçede "Tanrı korusun, Tanrı esirgesin" anlamında kullanılan bir ünlemidir. Çevirmen, kaynak metinde geçen bu ifadeyi erek dilde eşdeğeri olduğunu düşündüğü *Gott behüte* ifadesiyle karşılamayı tercih etmiştir. Çevirmenin bu yaklaşımıyla, Newmark'ın "Kültürel Eşdeğerlik" yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin, erek kültür odaklı bir yaklaşımda bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin "Yerlileştirme" stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki ifade de anlamsal açıdan karşılaştırıldığında birbirleriyle uyumlu oldukları görülmektedir, dolayısıyla çevirmenin burada doğru bir seçimde bulunduğu söylenebilir.

Örnek 6

KM: Başlarda Âdem Yezdan'ı önemsemeyen Ali, Hakkâri, aşiret, pis işler lafını duyunca Ömer meselesini bir yana koyup **kulak kesilmişti**. (s.179)

EM: Kaum vernahm Ali, der zunächst wenig auf Âdem Yezdan gegeben hatte, die Wörter Hakkâri, Clan und schmutzige Geschäfte, packte er die Sache Ömer beiseite und **spitzte die Ohren**. (S.236).

Kulak kesilmek deyimini, Türkçede "büyük bir dikkatle dinlemek" anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen, bu deyimini erek dilde eşdeğeri olduğunu düşündüğü dikkatli bir şekilde dinlemek (DUDEN,2021) anlamına gelen *die Ohren spitzen* deyimini karşılamayı tercih etmiştir. Çevirmenin bu yaklaşımıyla, Newmark'ın "Kültürel Eşdeğerlik" yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin, erek kültür odaklı bir yaklaşımda bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin "Yerlileştirme" stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki deyim anlamsal açıdan karşılaştırıldığında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir, dolayısıyla çevirmenin burada isabetli bir seçimde bulunduğu söylenebilir.

Örnek 7

KM: Sınır bölgesi, bir yanda İran, bir yanda Irak... Belki oradaki yerel güvenlik güçleri de **göz yummuştur** bunlara. (s.179)

EM: Grenzgebiet, auf der einen Seite Iran, auf der anderen Irak. Möglicherweise **drückten** auch die lokalen Sicherheitskräfte **ein Auge zu**. (S.236).

Göz yummak deyimini, Türkçede "görmezlikten gelmek, hoş görmek, bağışlamak" anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen bu deyimini erek dilde eşdeğeri olduğunu düşündüğü

“bir şeye karşı müsamahalı davranarak görmemezlikten gelmek” (DUDEN,2021) anlamına gelen *ein Auge zudrücken* deyimini karşılamayı tercih etmiştir. Çevirmenin bu yaklaşımıyla, Newmark’ın “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin, erek kültür odaklı bir yaklaşımda bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti’nin “Yerleştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki deyim anlamsal açıdan karşılaştırıldığında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir, dolayısıyla çevirmenin burada isabetli bir seçimde bulunduğu söylenebilir.

Örnek 8

KM: “Kavgayı sen çıkarırdın ama içinizde en kalıplısı ben olduğumdan **kabak hep benim başıma patlardı...**” (s.193)

EM: »Du hast den Streit vom Zaun gebrochen, aber weil ich der Kräftigste war, musste ich **die Sache ausbaden.** (S.255).

Kabak (birinin) başına (veya başında) patlamak deyimini, Türkçede “birçok kimsenin ilgili olduğu bir olaydan, yalnızca bir kimsenin zarar veya ceza görmesi” anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen ise bu deyimini erek dilde “kişinin kendisinin ya da çoğunlukla başka birinin suçlu olduğu bir durumun sonuçlarına katlanması” (DUDEN,2021) anlamına gelen *ausbaden* fiili ile değiştirerek aktarmıştır. Ele alınan bu örnek cümlede, deyimini erek dilde birebir eşdeğeri bulunmadığı için, çevirmenin deyimini anlamını veren tarafsız ve evrensel bir ifade kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark’ın “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemini kullandığı görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum içerisinde bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti’nin “Yerleştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Orijinal metinde geçen deyim ile çevirmenin erek dilde kullandığı kavram semantik açıdan karşılaştırıldıklarında birbirleriyle uyumlu oldukları görülmektedir. Dolayısıyla ele alınan bu örnek cümlede çevirmenin, orijinal metinde geçen deyimini doğru bir şekilde algıladığı ve erek dilde aynı anlamı veren başka bir ifade kullanarak isabetli bir tercüme yaptığı söylenebilir.

Örnek 9

KM: Eğer Handan, Yekta’yla evlenmeseydi, kısa sürede zengin biriyle **baş göz ederlerdi** onu. (s.203)

EM: Hätte Handan Yekta nicht geheiratet, wäre sie wohl über kurz oder lang mit irgendeinem reichen Mann **verkuppelt** worden. (S.267).

Baş göz etmek deyimini, Türkçede daha çok halk ağzında kullanılan bir ifadedir ve “evlendirmek” anlamına gelmektedir. Çevirmen ise bu deyimini erek dilde “aşk ilişkisi veya evlilik bakımından bir araya getirme, birleştirme” (DUDEN,2021) anlamına gelen *verkuppeln* fiili ile değiştirerek aktarmıştır. Ele alınan bu örnek cümlede, deyimini erek dilde birebir eşdeğeri bulunmadığı için, çevirmenin deyimini anlamını veren tarafsız ve evrensel bir ifade kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark’ın “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemini kullandığı görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum içerisinde bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti’nin “Yerleştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Orijinal metinde geçen deyim ile çevirmenin erek dilde kullandığı kavram, semantik açıdan karşılaştırıldıklarında birbirleriyle uyumlu oldukları görülmektedir. Dolayısıyla ele alınan bu örnek cümlede çevirmenin, orijinal metinde geçen deyimini doğru bir şekilde algıladığı ve erek dilde aynı anlamı veren başka bir ifade kullanarak isabetli bir tercüme yaptığı söylenebilir.

Örnek 10

KM: “Allah rahmet eylesin... Kendine Müslümanım diyen bir sürü sahtekârdan çok daha muteber bir adamdı. **Toprağı bol olsun.**” (s.256)

EM: »Allah sei seiner Seele gnädig. Er war ehrwürdiger als alle möglichen Lügner und Betrüger, die sich Muslime nennen. **Ruhe er in Frieden.**« (S.337).

Toprağı bol olsun ifadesi, Türkçede çoğunlukla gayrimüslimler için kullanılan ve “ruhu sükûn içinde olsun” anlamında kullanılan bir sözdür. Çevirmen, bu deyimini erek dilde eşdeğeri

olduğunu düşündüğü *ruhe in Frieden* ifadesiyle karşılamayı tercih etmiştir. Çevirmenin bu yaklaşımıyla, Newmark'ın “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. *Ruhe in Frieden* ifadesi, Türkçeye birebir çevrildiğinde “huzur içerisinde uyusun” anlamına gelmektedir. Buna ek olarak, çevirmenin, erek kültür odaklı bir yaklaşımda bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki deyim anlamsal açıdan karşılaştırıldığında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir, dolayısıyla çevirmenin burada isabetli bir seçimde bulunduğu söylenebilir.

Örnek 11

KM: Burnundan soluyordu. İhanete uğramış birinin hayal kırıklığı içinde sordu: “Başkomiserim, sizce bu Mümtaz Müdür nasıl bir adam?” (s.277)

EM: Er schnaubte. Enttäuscht wie jemand, an dem Verrat verübt worden war, fragte er: »Hauptkommissar, was für ein Mann ist eigentlich dieser Direktor Mümtaz?« (S.365).

Burnundan solumak deyimini, Türkçede “çok öfkelenmiş olmak” anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen ise bu deyimini erek dilde “kişinin öfkeden, kızgınlıktan burnundan solması” (DUDEN,2021) anlamına gelen *schnauben* fiili ile değiştirerek aktarmıştır. Ele alınan bu örnek cümlede, deyimini erek dilde birebir eşdeğeri bulunmadığı için, çevirmenin deyimini anlamını veren tarafsız ve evrensel bir ifade kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemini kullandığı görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum içerisinde bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Orijinal metinde geçen deyim ile çevirmenin erek dilde kullandığı kavram semantik açıdan karşılaştırıldıklarında, birbirleriyle uyumlu oldukları görülmektedir. Dolayısıyla ele alınan bu örnek cümlede çevirmenin orijinal metinde geçen deyimini doğru bir şekilde algıladığı ve erek dilde aynı anlamı veren başka bir ifade kullanarak isabetli bir tercüme yaptığı söylenebilir.

Örnek 12

KM: Öyle yapardı, hepimizden erken kalkardı Demir. Çünkü Alzheimer hastası annesine göz kulak olmak için sabahın köründe uyanmak zorundaydı. (s.342)

EM: So war es, Demir war stets früher auf den Beinen als wir anderen. Denn er musste sehr früh wach sein, um ein Auge auf seine an Alzheimer leidende Mutter zu haben. (S.448).

Göz kulak olmak deyimini Türkçede “gözetmek, korumak, bakmak” anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen bu deyimini erek dilde eşdeğeri olduğunu düşündüğü “birisine dikkat etmek, gözetmek” (DUDEN,2021) anlamına gelen *ein Auge auf jemanden haben* deyimini karşılamayı tercih etmiştir. Çevirmenin bu yaklaşımıyla Newmark'ın “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin erek kültür odaklı bir yaklaşımda bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki deyim anlamsal açıdan karşılaştırıldığında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir, dolayısıyla çevirmenin burada isabetli bir seçimde bulunduğu söylenebilir.

Örnek 13

KM: “...Gözünü budaktan sakınmayan, yeryüzündeki bütün kötülüklerle tek başına mücadele edebileceğini sanan genç bir adam.” (s.378)

EM: Ich war ein Draufgänger, der glaubte, es allein mit allem Unheil der Welt aufnehmen zu können.« (S.495).

Gözünü daldan budaktan sakınmamak deyimini, Türkçede “tehlikeli işlere atılmaktan çekinmemek” anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen ise bu deyimini erek dilde amacını gerçekleştirebilmek için tehlikelere aldırmayan, tereddüt etmeyen cesur insanları anlatmak için kullanılan (DUDEN,2021), *Draufgänger* kavramı ile değiştirerek aktarmıştır. Ele alınan bu örnek cümlede, deyimini erek dilde birebir eşdeğeri bulunmadığı için, çevirmenin deyimini anlamını veren tarafsız ve evrensel bir ifade kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemini kullandığı görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum içerisinde bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Orijinal metinde geçen deyim ile çevirmenin

erek dilde kullandığı kavram semantik açıdan karşılaştırıldıklarında, birbirleriyle uyumlu oldukları görülmektedir. Dolayısıyla ele alınan bu örnek cümlede çevirmenin, orijinal metinde geçen deyimini doğru bir şekilde algıladığı ve erek dilde aynı anlamı veren başka bir ifade kullanarak isabetli bir tercüme yaptığı söylenebilir.

Örnek 14

KM: Zaten Zeus'un çapkınlıklarından gina gelen Hera, kocasının yeni kaçamağını öğrenince büyük bir öfkeye kapılmış. (s.48)

EM: Hera hatte längst die Nase voll von Zeus' Techtelmechteln und schäumte vor Wut, als sie von diesem Seitensprung erfuhr (S. 66).

Gina gelmek deyimini, Türkçede “usanmak, bıkmak” anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen, bu deyimini erek dilde eşdeğeri olduğunu düşündüğü “bir kişiden ya da bir şeyden dolayı bıkkın olmak” (DUDEN,2021) anlamına gelen *von jemandem die Nase voll haben* deyimini karşılamayı tercih etmiştir. Çevirmenin bu yaklaşımıyla, Newmark'ın “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin, erek kültür odaklı bir yaklaşımda bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki deyim anlamsal açıdan karşılaştırıldığında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir, dolayısıyla çevirmenin burada isabetli bir seçimde bulunduğu söylenebilir.

Örnek 15

KM: Birkaç adım atmıştık ki aman Allahım, burnumuzun direği kırılacaktı. (s.507)

EM: Ein paar Schritte weiter war der Gestank kaum noch auszuhalten. (S.659).

Burnunun direği kırılmak deyimini, Türkçede “çok pis koku yüzünden burnu koku alamaz duruma gelmek” anlamında kullanılan bir deyimdir. Çevirmen ise bu deyimini erek dilde *war der Gestank kaum noch auszuhalten* (pis koku katlanılmazdı) ifadesi ile değiştirerek aktarmayı tercih etmiştir. Ele alınan bu örnek cümlede, deyimini erek dilde birebir eşdeğeri bulunmadığı için, çevirmenin deyimini anlamını veren tarafsız ve evrensel bir ifade kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark'ın “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemini kullandığı görülmektedir. Diğer yandan çevirmenin, erek kültür odaklı bir tutum içerisinde bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Orijinal metinde geçen deyim ile çevirmenin erek dilde kullandığı ifade semantik açıdan karşılaştırıldıklarında birbirleriyle uyumlu oldukları görülmektedir. Dolayısıyla ele alınan bu örnek cümlede çevirmenin, orijinal metinde geçen deyimini doğru bir şekilde algıladığı ve erek dilde aynı anlamı veren başka bir ifade kullanarak isabetli bir tercüme yaptığı söylenebilir.

Örnek 16

KM: Kedi köpek gibi didisseler de sonunda can ciğer kuzu sarması olur çıkarlardı. (s.121)

EM: Mochten sie sich kabbeln wie Hund und Katz, am Ende würden sie dicke Freunde sein. (S.157-158)

Kedi ile köpek gibi (didişmek), Türkçede birbiriyle geçinemeyen, anlaşamayan kimseler için kullanılan bir sözdür. Çevirmen, kaynak metin içerisinde geçen söz konusu ifadeyi erek dilde eşdeğeri olduğunu düşündüğü “insan ilişkileri bağlamında sürekli kavgalı, gergin olmak” (DUDEN,2021) anlamında kullanılan *(sich kabbeln) wie Hund und Katz* ifadesiyle karşılamayı tercih etmiştir. Çevirmenin bu yaklaşımıyla, Newmark'ın “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ek olarak çevirmenin, erek kültür odaklı bir yaklaşımda bulunarak görünmez olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin “Yerlileştirme” stratejisini benimsediği söylenebilir. Her iki deyim anlamsal açıdan karşılaştırıldığında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir, dolayısıyla çevirmenin burada isabetli bir seçimde bulunduğu söylenebilir.

6. KİŞİSEL MERAKLAR

Örnek 1

KM: “Önceki müezzinin sesi korkunçtu. Hem ezanı, hem de bizi katlediyordu günde beş vakit. (s.29)

EM: »Der vorherige Muezzin hatte eine grässliche Stimme. Fünfmal am Tag massakrierte er den Gebetsruf und uns gleich mit (S. 42).

Köken itibariyle Arapçadan gelen *müezzin* kavramı, “namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan din görevlisi, ezancı” olarak tanımlanmaktadır. Çevirmen, erek metin okuyucusunun *müezzin* kavramını bildiğini varsayarak, söz konusu kavramı erek dilin sesletimi ve morfolojik yapısına uygun hale getirerek *Muezzin* şeklinde aktarmayı tercih etmiştir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark’ın “Doğallaştırma” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ilaveten çevirmenin, kaynak kültür odaklı bir tutum sergileyerek Venuti’nin “Yabancılaştırma” stratejisini benimsediği söylenebilir. Avrupa’da çok sayıda Türk vatandaşımız yaşamaktadır ve yine Avrupa ülkelerinin neredeyse hepsinde aktif olarak faaliyet gösteren birçok camii bulunmaktadır. Müslümanların ibadethanesini tanıtmak ve İslamiyet’e ilişkin birtakım ön bilgiler vermek amacıyla, orada bulunan camilerin kapıları Müslümanların dışında gayrimüslimlere de açılmaktadır. Dolayısıyla Avrupa’da yaşayan gayrimüslimlerin İslamiyet’e ilişkin az da olsa bir ön bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Aynı şekilde erek metin okuyucularının da Müslüman ülkelerde namaza davet etmek amacıyla, günde beş vakit ezan okunduğunun bilgisine sahip oldukları söylenebilir. Dolayısıyla erek metni okuyan bir erek metin okuru da, cümle içerisinde geçen “beş vakit”, “ezan” gibi kilit kavramlardan yola çıkarak *Muezzin* kavramının ne anlama geldiğine ilişkin bir çıkarımda bulunmakta zorluk çekmeyecektir.

Örnek 2

KM: Haliç’in durgun sularından, minareleri ak bulutlara dokunan Süleymaniye’nin görkemli silüetine uzanan olağanüstü bir görüntü. (s.52)

EM: Die Aussicht reichte von den stillen Wassern des Goldenen Horns bis hin zur Silhouette der Süleymaniye-Moschee, deren Minarette die weißen Wölkchen zu berühren schienen (S. 70).

Arapça kökenli bir kelime olan *minare*, “camilerde müezzinin ezan okuduğu, sala verdiği, şerefesi olan, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı” olarak tanımlanmaktadır. Çevirmen, erek metin okuyucusunun *minare* kavramını bildiğini varsayarak, söz konusu kavramı erek dilin sesletimine ve morfolojik yapısına uygun hale getirerek *Minarette* şeklinde aktarmayı tercih etmiştir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Newmark’ın “Doğallaştırma” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Buna ilaveten çevirmenin, kaynak kültür odaklı bir tutum sergileyerek görünür olmayı tercih ettiği ve Venuti’nin “Yabancılaştırma” stratejisini benimsediği söylenebilir. Özellikle son dönemlerde, turizmin gelişmesine bağlı olarak, ülkemizi dünyanın neredeyse her yerinden birçok turist ziyaret etmektedir. Turistlerin gezi sırasında ilk durakları genellikle tarihi camiiiler olmaktadır. Bu sayede, camilerin şekil itibariyle nasıl yapılar oldukları konusunda da bir izlenim elde etmektedirler. Aynı şekilde bir erek metin okuyucusunun da, camiinin yapısı itibariyle kubbesi ve minareleri olan bir ibadethane olduğunu bilmesi kuvvetle muhtemeldir. Buradan hareketle de, erek cümle içerisinde geçen “Süleymaniye Camii” kelimesinden yola çıkan bir erek metin okurunun, “*Minarette*” kavramının neyi ifade ettiğini tahmin etmekte zorlanmayacağı söylenebilir.

Örnek 3

KM: “Allah’ın resulü, dünyanın nuru Hazreti Muhammed, veda hutbesinde, ‘Ne zulüm ediniz, ne de zulme boyun eğiniz,’ buyurmuşlardı.” (s.240)

EM: »Gottes Prophet Mohammed, das Licht der Welt, hat in seiner Abschiedspredigt befohlen: »Unterdrückt nicht, beugt euch aber auch nicht der Unterdrückung.« (S. 317).

Hız Peygamber, Veda haccı sırasında, Arafat, Mina ve Akabe gibi yerlerde ashabına bazı tavsiyelerde ve öğütlerde bulunmuştur. *Veda hutbesinde*, evrensel mesajlar veren, bütün insanların temelde eşit olduğunu vurgulayan Hz. Peygamber, kimseye haksızlık edilmemesi gerektiği, ribanın ve kan davalarının kaldırıldığı, kadınların haklarına riayet edilmesi gerektiği gibi birçok konuda

telkinde bulunmuştur. Bunun dışında Müslümanları, İslamiyet'in ve ibadetlerin gerekliliklerini yerine getirmeleri konusunda da uyarmıştır. Hz. Peygamberin ashabına hitaben verdiği bu tavsiye ve öğütler, daha sonra bazı tarih kitaplarında yeniden düzenlenerek, bunlardan uzunca bir *Veda hutbesi* metni oluşturulmuştur (Erul, 2012: 591-592). *Veda hutbesi* kavramı, erek dilde mevcut olmadığı için çevirmenin, ilgili kavramı erek dile birebir çevirerek aktarmayı tercih ettiği söylenebilir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin, Vinay & Darbelnet'in "Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri" yöntemine başvurduğu görülmektedir. Diğer taraftan çevirmenin, kaynak kültür odaklı bir tutum sergileyerek görünür olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin "Yabancılaştırma" stratejisini benimsediği söylenebilir. Erek metin okurlarının, cümlenin bağlamından yola çıkarak *Abschiedspredigt* kavramı ile ne kastedildiğini sorunsuz bir şekilde anlayabilecekleri söylenebilir.

Örnek 4

KM: Maksut benim için bir tür **şeyh**, bir tür yol gösterici olmuştur. (s.243)

EM: Er war zu einer Art **Scheich**, zu einem Wegweiser geworden. (S. 321).

Köken itibariyle Arapça bir kelime olan *şeyh* kavramı, "Tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse; tarikat büyüğü veya tarikat kollarından birinin başında bulunan kimse" gibi anlamlara gelmektedir. Çevirmen, ele alınan bu örnekte *şeyh* kavramını erek dilin sesletimine ve biçimsel yapısına uygun hale getirerek *Scheich* şeklinde aktarmayı tercih etmiştir. Bu yaklaşımıyla çevirmenin burada, Newmark'ın "Doğallaştırma" yöntemine başvurduğu görülmektedir. Diğer taraftan çevirmenin, kaynak kültür odaklı bir yaklaşım sergileyerek görünür olmayı tercih ettiği ve Venuti'nin "Yabancılaştırma" stratejisini benimsediği söylenebilir. *Scheich* kavramı, Arapça kökenli bir kavram olduğundan erek metin okurlarının çok fazla aşına olmadıkları bir kavram olabilir. Dolayısıyla çevirmen, ele alınan bu örnek cümlede *Scheich* kavramı yerine, erek metin okurları açısından daha bilindik bir kavram olan "Sektenführer" kavramını kullanarak daha anlaşılır bir tercüme elde edebilirdi.

8. SONUÇ VE TARTIŞMA

Edebi metin türleri, toplumların, dilsel ve kültürel özelliklerine ilişkin kayda değer bilgilerin edinilmesinde en işlevsel araçlardan biri olarak görülmektedir. Bu yönüyle edebi metinlerin içerisinde çok sayıda kültüre özgü terimi barındırdıkları söylenebilir. Kültüre özgü terimler, ait oldukları kültüre has olmalarıyla bilinen terimlerdir. Biricik ve emsalsiz olan bu terimlerin, diğer dillerde ve kültürlerde genellikle birebir eşdeğer karşılıkları bulunmamaktadır. Kültüre özgü terimler diğer dillerde ve kültürlerde çoğunlukla tanınmadığı ve bilinmediği için, söz konusu bu kavramların erek dile aktarımı bilhassa edebi metin çevirmenleri açısından bir hayli zorlayıcı olmaktadır. Bu amaçla, edebi metin çevirmenlerinin sıklıkla maruz kaldıkları bu problemi daha yakından incelemek ve irdelemek amacıyla Türkçeden Almancaya tercümesi gerçekleştirilmiş bir roman seçilerek, kültürel unsurların aktarımı bağlamında karşılaştırmalı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Kaynak metin içerisinde geçen kültüre özgü terimlerin, erek dile aktarımı bağlamında kapsamlı bir şekilde çeviri analizi gerçekleştirilen kültüre özgü terimlerin tercümesinde, çevirmen tarafından kullanılan çeviri yöntemlerine ilişkin genel bir bakış açısı kazanmak için aşağıdaki tablodan yola çıkılabilir:

Tablo 4: Çevirmen Tarafından Kullanılan Çeviri Yöntemlerinin Sayısal Dağılımı

Çeviri Yöntemleri	Ekoloji	Kamusal Hayat	Sosyal Yaşam	Kişisel Yaşam	Gelenek-Görenekler	Kişisel Meraklar	Toplam
Eşdeğerlik Yöntemi	2	-	-	-	-	-	2
Kültürel Eşdeğerlik Yöntemi	-	1	-	1	8	-	10
Doğallaştırma Yöntemi	-	1	-	-	-	3	4
İşlevsel Eşdeğerlik Yöntemi	-	1	-	-	7	-	8
Eş Anlamlılık Yöntemi	-	-	-	1	-	-	1
Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri Yöntemi	-	-	-	-	1	1	2
Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar Yöntemi	-	-	2	1	-	-	3
Toplam	2	3	2	3	16	4	30

Çevirmenin Ekoloji kategorisi içerisinde ele alınan 2 örnekte de “Eşdeğerlik” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Kamusal Hayat kategorisi içerisinde incelenen 3 örneğin erek dile aktarımında ise “Kültürel Eşdeğerlik”, “Doğallaştırma” ve “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemlerine başvurduğu görülmektedir. Sosyal Yaşam kategorisi başlığı altında ele alınan 2 örneğin de erek dile aktarımında ise “Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar” yöntemini kullandığı görülmektedir. Kişisel Yaşam kategorisi içerisinde ele alınan 3 örneğin erek dile aktarımında ise “Kültürel Eşdeğerlik”, “Eş Anlamlılık” ve “Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar” yöntemlerini uyguladığı görülmektedir. Gelenek-Görenekler kategorisinde ele alınan 16 kültüre özgü terimlerden 8’inin erek dile aktarımında “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemine, 7’sinin aktarımında “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemine ve 1’inin aktarımında ise “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemine başvurduğu görülmektedir. Ve son olarak Kişisel Meraklar kategorisi başlığı altında ele alınan 4 kültüre özgü terimlerden 3’ünün aktarımında “Doğallaştırma” yöntemine başvurduğu ve 1’inin aktarımında ise “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemine başvurduğu görülmektedir.

Yukarıdaki tablodan hareketle, detaylı bir şekilde karşılaştırmalı analizleri gerçekleştirilen kültüre özgü terimlerin, erek dile aktarımında çevirmenin, ağırlıklı olarak kullanmayı tercih ettiği ilk üç çeviri yönteminin sırasıyla “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemi (10), “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemi (8) ve “Doğallaştırma” yöntemi (4) olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada örneklem olarak seçilen 30 adet kültüre özgü terimlerin erek dile aktarımında çevirmenin, ağırlıklı olarak kullanmayı tercih ettiği “Kültürel Eşdeğerlik” yöntemi ve “İşlevsel Eşdeğerlik” yöntemi Venuti’nin “Yerleştirme” stratejisi kapsamında değerlendirilirken; “Doğallaştırma” yöntemi ise Venuti’nin “Yabancılaştırma” stratejisi kapsamında değerlendirilmektedir.

Kapsamlı bir şekilde çeviri analizleri gerçekleştirilen kültüre özgü terimlerin, erek dile aktarımı Venuti’nin “Yerleştirme” stratejisi ve “Yabancılaştırma” stratejisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, çevirmenin toplamda 21 adet kültüre özgü terimin tercümesinde “Yerleştirme” stratejisini benimsediği, 9 adet kültüre özgü terimin tercümesinde ise “Yabancılaştırma” stratejisini benimsediği görülmektedir. Dolayısıyla çevirmenin, bu çalışmanın bulgular bölümünde ele alınan 30 kültüre özgü terimin erek dile aktarımında, ağırlıklı olarak Venuti’nin “Yerleştirme” stratejisini benimsediği görülmektedir. Ulaşılan bu neticelerden hareketle, çevirmenin kaynak metnin erek dile aktarımında, erek dil ve kültürünün özelliklerini öncelikli tuttuğu ve çeviri metnini oluştururken erek okur kitlesinin ihtiyaçlarını, gereksinimlerini ve beklentilerini göz önünde bulundurarak, erek kültür odaklı bir yaklaşım benimsediği söylenebilir.

Kültürel unsurların erek dile aktarımı bağlamında çeviri analizleri yaptığımız bu çalışmamızın, çeviri-kültür ilişkisini ön plana çıkaran akademik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak, bu çalışmamızın, özellikle mesleklerini profesyonel olarak icra eden çevirmenlere ve Mütercim-Tercümanlık bölümü öğrencilerine, kültüre özgü terimlerin erek dile aktarımı sürecinde, çevirmenin benimsediği tutum ve yaklaşımlarına ve aldığı çeviri kararlarına ilişkin eleştirel bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Baltacı, C. (2004). “Mektep”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (29), 6-7, <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/29/C29016279.pdf> adresinden 8 Şubat 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Bozkurt, N. (2009). “Sarı”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (36), 152-154, <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/36/C36024115.pdf> adresinden 6 Şubat 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Bozkurt, N. (2004). “Mektep”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (29), 5-6, <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/29/C29016278.pdf> adresinden 6 Şubat 2021 tarihinde edinilmiştir.

- DİA. (1998). "Hoca". *TDV İslam Ansiklopedisi*, (18), 186-187, <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/18/C18006016.pdf> adresinden 8 Şubat 2021 tarihinde edinilmiştir.
- DUDEN. Wörterbuch. <https://www.duden.de/woerterbuch>
- Erkurt, G. Ş. (2017). Disiplinlerarasılık Bağlamında Çeviribilim ve Kültür Bilimin Kuramsal Bağlantıları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (48), 59-75.
- Erul, B. (2012). "Veda Hutbesi". *TDV İslam Ansiklopedisi*, (42), 591-593, <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/42/C42013832.pdf> adresinden 9 Şubat 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Guerra, A. F. (2012). Translating Culture: Problems, Strategies And Practical Realities. *Art and Subversion*, (1), 1-27.
- Gürçağlar, Ş. T. (2016). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Neshkovska, S. and Kitanovska–Kimovska, S. (2018). Translating Culture. *Horizons*, Series A, (XXII), 165-174.
- Newmark, Peter (1988), *A Textbook of Translation*. New York – Londra – Toronto – Sidney – Tokyo: Shanghai Foreign Language Education Press, Prentice Hall.
- Newmark, P. (2010). Translation and Culture In B. Lewandowska-Tomaszczyk and M. Thelen (Ed.), *Meaning in Translation* (p. 171-182). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Odacıoğlu, C. ve Barut, E. (2018). Çeviri Usul, Strateji ve Yöntemleri Üzerine Bir Analiz. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, (34), 1363-1392.
- Odacıoğlu, M. C., Köktürk, Ş., ve Aytaş, G. (2016). Çevirmen Bir Simülatör Mü Yoksa "Gerçek" Bir Yazar Mı? Çevirmenin Çeviri Sürecindeki Konumunun Venutici Bakış Açısından Bir Analizi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, (26), 619-634.
- Tanrikulu, L. (2018). Rainer Maria Rilke'nin "Duineser Elegien" Şiirinin Türkçe Çevirilerinin Genel Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 207-222.
- Tanrikulu, L. (2017). Translation Theories. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 7 (1), 97-108.
- TDK. Türkçe Güncel Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- Ümit, A. (2018). *İstanbul Hatırası*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2017). *Die Gärten von İstanbul* (S. Adatepe, Çev.). Münih: btb Verlag. Kindle-Version.
- Vinay, J. P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: a methodology for translation*, (Çev.) J. C. Sager ve M.-J. Hamel, Amsterdam /Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları
- Yurtdaş, H. (2016). Cumhuriyet Dönemi Yazın Çevirilerinde Bir Çeviri Stratejisi Olarak Yabancılaştırmanın Eksikliği: Franz Kafka'nın "Ein Landarzt" Adlı Öyküsünün Türkçeye ve İngilizceye Çevirilerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57), 380-411.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The main aim of this study is to provide an overview and critical perspective on the translation decisions taken by the translator in the transfer of the cultural elements in the work titled *İstanbul Hatırası*, which was selected as an example. For this purpose, by establishing the translation methods and strategies that the translator prefers to use predominantly, it is to determine whether the translator has a culture-oriented or source culture-oriented approach in the translation of the relevant novel.

Methodology

The novel, *İstanbul Hatırası*, which was selected as a sample for this study, was completely reviewed in terms of the cultural elements it contained and a total of 432 cultural elements were established in the novel. However, considering the scope of this study, these were limited to 30 cultural words. These cultural words were then categorized according to the Newmark's proposed model for the classification of cultural terms under the heading Ecology, Public life, Social life, Personal life, Customs and Private passions. The translation methods suggested by Vinay & Darbelnet and Newmark for translation of cultural terms are grouped into the Venuti's "Domestication Strategy" and "Foreignization Strategy". Afterwards, important information about the position of each word in Turkish culture was given and it has been determined which translation methods and strategies the translator adopts in the transfer of the relevant cultural word to the target language.

Findings

It was determined that the translator used the "Equivalence" method for 2 examples from the Ecology category and applied "Cultural Equivalence", "Naturalization" and "Functional Equivalence" methods for 3 examples examined in the Public life category in the transfer to the target language. It was determined that the translator used the "Notes, Additions and Glosses" method for 2 examples from the Social life category in the transfer of the target language. In the transfer of 3 examples from the Personal life category to the target language, it was observed that the translator applied the methods of "Cultural Equivalence", "Synonym" and "Notes, Additions and Glosses". It was observed that the translator used the "Cultural Equivalence" method in the transfer of 8 of the 16 culture-specific terms from the Customs category, the "Functional Equivalence" method in the transfer of 7 and the "Literal Translation" method in the transfer of 1. And finally, it was observed that the translator used the method "Naturalization" in the transfer of 3 of the 4 culture-specific terms from the Private passions category, and of 1 used the "Literal Translation" method in the transfer. It was determined that the translator adopted the "Domestication" strategy in the translation of a total of 21 cultural terms, and adopted the "Foreignization" strategy in the translation of 9 culture-specific terms.

Conclusion and Discussion

It was determined that the culture-specific terms, which were analyzed in detail, were the "Cultural Equivalence" method (10), the "Functional Equivalence" method (8) and the "Naturalization" method (4), respectively, the first three translation methods that the translator preferred to use predominantly in the transfer of target language. It was observed that the translator mainly adopted Venuti's "Domestication" strategy in the transfer of 30 culture-specific terms handled in the findings section of this study to the target language. Based on these results, it has

been seen that the translator prioritizes the characteristics of target language and culture in the transfer of the source text to the target language and adopts a culture-oriented approach by taking into account the needs, requirements and expectations of the target readership when creating the translation text.